لەپێناوی داکۆکیکردن لە خواستی سەربەخۆیی کوردستانی عێراقدا

خستنەڕووی بەرایی باسەکە

مەنسوور حیکمەت

سەعید ئەحمەد کردویەتی بە کوردی

هێزی سێیەم، هێزی یەکەم

ئەمڕۆ لە کوردستانی عێراقدا قسە لە زەروورەتی سەرهەڵدانی هێزێکی سێیەم ئەکرێت. ئیفلاسی سیاسیو بێئاسۆیی دوو ڕەوتە سەرەکییەکەی ناسیۆنالیزمی کورد لەعێراقدا، یەکێتی نیشتمانیو پارتی دیموکرات، بۆ جەماوەری فراوانی خەڵك ئاشکرا بووەو نسیبی ئەوان چ لە "دەوڵەت"و چ دواتر لەشەڕی دەسەڵاتی ئەم حیزبانەدا جگە لەهەژاریو بێبەشیو نائاسودەییو بێمافی شتێکی تر نەبووە. لەڕوانگەی زۆرێك لە خەڵکەوە، وە تەنانەت لە ڕوانگەی خودی دوو حزبە ناسیۆنالیستییە سەرەکییەکەوە، هەرئێستا هێزێکی سێیەم لەمەیداندایە، ئەویش حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی عێراقە.

بەڵام عیبارەتی هێزیِ سێیەم دەتوانێ ڕێلێونکەر بێت. ئەم وەسفە بۆ حزبی لیبراڵ–دیموکراتی بریتانیا یان ڕەوتی راس پرو لە ئەمریکا گونجاوە. بەڵام لەکوردستانی عێراقدا هەلومەرجێکی پەرلەمانیی وەیان کۆمەڵگایەکی سەقامگیرو نۆرماڵی پلۆرالیستی بەرقەرار نییە. هێزی سێیەم قەرار نییە بەشێك لە کورسییەکانی ئەم یان ئەو پەرلەمان لە دەستی دووانەکەی تر دەربێنێ. مەسەلەکە لەسەر گۆڕینی نیزامێکی دوو حزبیی نییە بۆ نیزامێکی فرە حزبیی. کوردستانی عێراق کۆمەڵگایەکە کە مەوقعییەتێکی ناجێگیرو گوزاری هەیە. کۆمەڵێك ڕووداوی گرنگ چاوەڕێی ئەم کۆمەڵگایەو ئەم خەڵکە دەکات کە سەرتاپای ئەم دیمەنە بەخێرایی تێکوپێك دەدات. خەباتێك کە لەنێوان هێزە سیاسییەکان لەئارادایە خەباتێکە لەسەر ئەم داهاتووە. لەسەر وەڵامێکە کە بە هەلومەرجی نادیاری ئەمڕۆ دەدرێتەوەو ڕێگایەك کە دەخرێتە بەردەم خەڵکی. لەگەڵ هەر ئایندەیەکدا، لەبنەڕەتدا تەنها

یەك هێز سەرئەکەوێو لەگەڵ سەرکەوتنی هەر هێزێکیشدا تەنها یەك ئاینده دێته ئاراوه. هێزی سێیەم یان دەبێ ببێته هێزی یەکەم، یان ببێته تەماشاکەری ئەوەی کە چارەنووسی کوردستانی عێراق، لانی کەم لەم دەورەیەدا، بۆرژواکان دیاری بکەن. ڕووی مەسەلەکە بۆ حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی عێراق ئەمەیە. حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی عێراق دەبێ ڕێگای دەرباز بوون لە بارودۆخی ئەمڕۆ نیشان بداتو هێزی خەڵکیو لەسەروویانەوە چینی کرێکار بۆ وەدیهێنانی جۆش بدات.

دوو گرێی سەرەکی

هەلومەرجی ناسكو ترسناکی ئەمڕۆی کوردستانی عێراق لە بناغەوە دەرەنجامی دوو واقعییەتی سەرەکییە. یەکەم، مەسەلەی کورد، وەکو مەسەلەیەکی میللی چارەسەر نەکراو نەتەنها لە عێراقدا بەڵکو لە تێکڕای ناوچەکەدا، وە دووەمیش، شەڕی عێراقو ئەمریکاو بەدوای ئەویشدا نادیار بوونی جێوشوێنی حقوقی– سیاسیو ناسنامەی وڵاتیی کوردستانی عێراق. ئەم دوو گرفتە لەکوردستانی ئەمڕۆدا بەجۆرێك پێکەوە گرێیان خواردووە کە لێك جیاناکرێنەوە. هەربۆیە وەڵامێك دەتوانێ کارسازو واقعی بێت کە لە هەمان کاتدا وەڵامی هەردوو گرفتەکە بداتەوە. بەبڕوای من، لە هەلومەرجی ئەمڕۆدا، خواستی کردنی کوردستانی عێراق بە وڵاتێکی سەربەخۆ دەبێ یەکێك بێت لە خاڵە میحوەرییەکانی پلاتفۆرمی سیاسی کۆمۆنیزمی کرێکاری. تەنها ئەم خواستە وەڵامی مەسەلەی میللیو نادیاریی سیاسیو ئیداریی ئەمڕۆی کوردستانی پێیە. تەنها ئەم خواستە دەتوانێ لە جەرگەی ئەم بێسەروسامانیو داڕوخانە ئابووریو کۆمەڵایەتییەدا، ئاسۆیەکی ئەقڵانیی بۆ دەرباز بوون لەم هەلومەرجە بخاتە بەردەم خەڵکی کوردستان. وە تەنها ئەم شیعارە ئیمکانی ئەوە ئەبەخشێ کە کۆمۆنیزمی کرێکاری ڕەوتە ناسیۆنالیستییەکان لەنێو خەڵکیدا تەریك بکاتەوە، وەکو هێزی یەکەم دەربکەوێو بەرنامەی کرێکاریو سۆسیالیستیی خۆی بکاتە بەهێزترین ئەلتەرنەتیڤ لەگشت کۆمەڵگادا. مەبەستی من لەم نووسینە کورتەدا خستنەڕووی ئەم باسەو چوونەسەر هەندێ لە لایەنە گرنگەکانێتی.

مەسەلەی کورد

مەسەلەی کورد یەکێکە لە گرنگترین مەسەلە میللییە چارەسەر نەکراوەکان لە جیهانی ئەمڕۆدا. خەسڵەتی ناوچەیی ئەم مەسەلەیەو لەنێودا بوونی پێی سێ دەوڵەتی ئێرانو عێراقو تورکیا، یەکەم، بەرجەستەییو گیان سەختییەکی تایبەتیی بەخشیوەتە مەسەلەی کورد، وە دووەم چارەسەر کردنی ئەم مەسەلەیەی تەنانەت لەچوارچێوەی هەریەکێك لەو

ولاتانەشدا زۆر دژوارو ئالۆز کردووە. ناوەڕۆکی عملیی مەسەلەی کورد لە هەرسێ ولاتەکەدا ڕێك وەکو یەك نییە. مەوداو ئەبعادی ستەمی میللی، جێوشوێنی حقوقیی خەڵکی کوردستان لەچوارچێوەی هەر ولاتەو پەیوەندی ئەوان لەگەڵ باقی خەڵکی ولاتداو لەگەڵ دەوڵەتی مەرکەزیدا، هەلومەرجی سیاسیو ئابووری کوردستان، جۆری ڕژێمە سیاسییەکانو ...تاد لە هەریەکێك لەم سێ ولاتەدا تایبەتمەندی خۆی هەیە. لەم نووسینە کورتەدا دەرفەتی ئەوەمان نییە بچینە سەر باسی جیاوازییە گرنگەکانی نێوان لایەنە جیاجیاکانی مەسەلەی کورد لەم سێ ولاتەدا. لەبارەی عێراقەوە دەبێ ئاماژە بۆ چەند خاڵێك بکرێت. لە عێراقدا ستەمی میللیو جێوشوێنی ژێردەستەی خەڵکی کوردستان مەسەلەیەکی سروشتیو ڕەسمییە. ناسنامەی قەومیی کورد لە یاساکانی عێراقدا نەك تەنها حاشای لێناکرێ، بەڵکو وەکو یەکێك لە پایەکانی کۆمەڵگای عێراق بەڕەسمی دەناسرێ. بەلام ئەم بەڕەسمی ناسینە لە ولاتێکدا کە بەڕەسمیو ئاشکرا وەکو ولاتێکی عەرەبیو بە بەشێك لە جیهانی فراوانتری "عەرەب" پێناسە دەکرێت، هاوتایە لەگەڵ پێناسەکردنی کورد وەکو ئینتمایەکی میللی پلە دووەمو هەمیشەیی کردنو ئیجباری کردنی ئەم جێوشوێنە پلە دووە بۆ کەسانێك کە وەکو "کورد" لەدایك دەبن. کورد بەپێی پێناسە لەعێراقدا هاوولاتی پلە دووە. تەنانەت بەپێچەوانەی تورکیاوە، کە تیایدا ناسنامەی قەومیی کورد لەبنەڕەتەوە حاشای لێدەکرێو ئەتباعی ولات بەپێی پێناسە بەتورك دەژمێردرێن، لەعێراقدا، بۆ کەسێك کە مۆری "کورد" لەنێوچەوانی دراوە، تەنانەت ڕێگاچارەیەکی فەردیش لەدەست ئەم ژێردەستەییە قەومییە لەئارادا نییە. "کورد"ێك لە تورکیادا ناچارە ببێتە "تورك"، بەلام لە عێراقدا، تەنانەت ئەگەر بشیەوێ ناتوانێ ببێتە "عەرەب". سنوورەکانی ناسنامەی قەومیی لەعێراقدا سڕینەوەی ئیمکانی نییە، ئیمکانی پشت گوێخستن یان فەرامۆش کردنی نییە. مەسەلەی کورد بەحوکمی عەرەبی بوونی عێراقو قەومی بوونی پێناسەی "عەرەب"، لەچوارچێوەی عێراقدا چارەسەری مەحاڵە.

ڕژێمی عێراق ڕژێمێکی ناسیۆنالیستی عەرەبەو لەگەڵ هەموو دانیشتووانی ئەم ولاتەدا بەکوردو عەرەبەوە بێئەندازە سەرکوتگەرو هارە. خەڵکی کوردستان بەشێوەیەکی تایبەتی چەندین جارو بەتراژیدیترین شێوە ئەم سەرکوتو دڕندەییەیان تەجروبە کردووە. سەرەڕای هەموو کوێرەوەریو گرفتەکانی ئەمڕۆ، یەکێك لەکابووسەکانی خەڵکی کوردستانی عێراق گەڕانەوەی دەسەلاتی ڕژێمی بەعسە. بەلام تەنانەت گۆڕانکارییش لە ڕەفتاری سیاسی ڕژێمی عێراقدا ڕووی مەسەلەکە ئەوەندە بۆ خەڵکی کوردستان ناگۆڕێ. تا ئەوکاتەی کە ناونیشانی "کورد" بەمانای ئینتسابی فەرد بێت بۆ توێژێکی "کەمینە"و "پلە دوو" لە کۆمەڵگادا، مەسەلەی کورد لەجێی خۆی دەمێنێتەوە. ئەمە ئاکامی حەتمیی بەعەرەبی پێناسەکردنی عێراقە. لە نیزامێکی وادا، بەدەر لە خەڵقو خوی دەوڵەتی مەرکەزی

لە بەغداد، بەشێکی گەورە لە کۆمەڵگای عێراق هەمیشە لەژێر سووکایەتی، بێمافی، نائەمنیو هەڕەشەی زەربەخواردندا دەمێننەوە.

وەڵامی گشتی، وەڵامی دیاریکراو

مەسەلەی کورد لە عێراقدا دەبێ وەڵامی پێ بدرێتەوە. سەربەخۆیی کوردستانی عێراق لە ڕوانگەی کۆمۆنیزمی کرێکارییەوە بێگومان یەکەمین هەڵبژاردن نییە. وەڵامی یەکەمی ئێمە بە مەسەلەی میللی لە گشت ناوچەکەدا شۆڕشی کرێکارییە. شۆڕشێکی کۆمۆنیستی کە ئەو سنوورانەی ئینسانەکان لێك جیا ئەکاتەوەو بەسەر وڵاتو قەومو میللەتو دینی جیاجیا دابەشیان دەکاتو لەبەرامبەر یەکتردا ڕایان دەگرێ، لەنێو دەبات. شۆڕشێك کە ئینسانەکان لە خورافەی میللیو لە کۆتی ناسنامەی میللی ئازاد دەکاتو بەمانای واقعی دەیانکاتە ئینسان. سەربەخۆیی کوردستانی عێراق تەنانەت دووەم هەڵبژادنیشمان نییە. عێراقێکی غەیرە قەومی، عێراقێکی ئازاد کە تیایدا هاووڵاتیان بەبێ لەبەرچاوگرتنی قەومییەتو ئینتمای میللییان لە مافە مەدەنییە یەکسانەکان بەهرەمەند بن، عێراقێك کە تیایدا نە پرسیار لە قەومییەتی هاووڵاتیان بکرێو نە لەهیچ شوێنێکدا تۆمار بکرێو نە لە هیچ یاساو دانراوێکدا ناوی بێت، بێگومان لە جیایی کوردستان باشترە. ئەم دوو ئامانجە هەردووکیان، چی ڕێکخستنو وەدیهێنانی شۆڕشێکی کرێکاری لە عێراقو لەگشت ناوچەکەداو چی پێکهێنانی ڕژێمێکی سیاسی ئازادو عەلمانیو غەیرە قەومی لە عێراق کە تیایدا "کورد"و "عەرەب"و هەموو ئەو کەسانەی کە ئیتر ئامادە نین بەم ئەلقابە قەومییانە دەستەبەندی بکرێن، وەکو هاووڵاتییانی خاوەن مافی یەکسان بەڕەسمی بناسرێن، ئامانجی ڕاگەیاندراوی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی عێراقە. هەڵوێستی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی عێراق وەکو حزبێکی سەراسەری لەبەرامبەر مەسەلەی کورددا بەدروستی لەسەر دوو کۆڵەکەی بنچینەیی وەستاوە. یەکەم، شۆڕش لە سەرتاپای عێراقداو، وەدیهێنانی کۆمەڵگایەکی غەیرە قەومیو لابردنی ستەمی میللی، وە دووەم، بەڕسمییەت ناسینی مافی خەڵکی کوردستانی عێراق بۆ جیابوونەوەو پێداگرتن لەسەر مەبدەئی ڕیفراندۆم. بەڵام ئەم هەڵوێستە گشتییە ئەگەرچی لە گۆشە نیگای حزبێکی سەرتاسەرییەوە کافیو مەبدەئییە، لە گۆشە نیگای کۆمۆنیزمی کرێکارییەوە لەخودی کوردستانی عێراقدا هێشتا دەبێ موشەخەستر بکرێتەوە. پرسیار ئەوەیە: ئایا کاتی ئەوە نەهاتووە کە خەڵکی کوردستانی عێراق ڕای خۆیان، لە ڕیفراندۆمێکدا، لەبارەی جیا بوونەوە یان مانەوە لەچوارچێوەی عێراقدا دەرببڕن؟ وە ئەگەر وەڵامەکەی ئیجابییە، حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی عێراق چ وەکو بەشێك لەم خەڵکەو چ وەکو نوێنەری بەرژەوەندییەکانی چینی کرێکار لەم کۆمەڵگایەدا کام هەڵبژادن پێشنیاز دەکات؟ بەبڕوای من وەڵامی پرسیاری یەکەم بێهیچ

گومانێك ئیجابیی‌یە، بەبێ یەکلاکردنەوەی دەسبەجێی کوردستان لەڕووی حقوقی‌یەوە دەرباز بوون لە موسیبەتو کوێرەوەری‌یەکانی ئەمڕۆو دەرباز بوون لەم تەنگژەیەی ئەمڕۆ ئیمکانی نی‌یە. ئەم یەکلاکردنەوەیە دەبێ لەسەر ڕاو هەڵبژاردنی خودی خەڵکی کوردستانی عێراق ئەنجام بدرێت. دووەم، هەڵوێستی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری‌ی عێراق دەبێ جیابوونەوەو پێکهێنانی دەوڵەتێکی سەربەخۆ بێت لەکوردستانی عێراقدا. بەبڕوای من، تەنها ئەم هەڵوێستە لەگەڵ هەلومەرجی موشەخەسی ئەمڕۆ، چ لە ناوچەکەو چ لەئاستی نێو نەتەوەیی‌دا، دێتەوە. وە ئەمە ئێمە دەگەیەنێتە گرێی دووەم لەم باسەدا: بێ ناسنامەیی وڵاتی‌ی‌و سەرگەردانی‌ی سیاسی–ئیداری کوردستانی عێراق.

"کوردی عێراقی" هاووڵاتی‌ی کوێیە؟

کاتێك دوابەدوای جەنگی کەنداو باسی پێکهێنانی ناوچەیەکی ئەمنی‌ی لەباکوری عێراق‌دا هێنرایە ئاراوەو لەگەڵ پێشوازی ڕەوتە ناسیۆنالیستەکانی کورد بەرەوڕوو بووەوە، هەرئەوکاتە ئێمە لە بڕیارنامەی مەکتەبی سیاسی ئەوکاتەی حزبی کۆمۆنیستی ئێراندا زەنگی بێداری‌مان لە ئاکامە کۆمەڵایەتی‌و حقوقی‌یەکانی ئەم هەنگاوە لێدا. ووتمان بەپێچەوانەی تەبلیغاتی میللی‌گەرایانی کوردەوە، پێکهێنانی ناوچەی ئەمنی‌ی لە کوردستانی عێراق نەتەنها مەسەلەی دیاریکردنی چارەنووسی خەڵکی کوردستان ئاسان ناکاتەوە، بەڵکو کوردستانی عێراق لە قەوارەی کۆمەڵگایەك دەردێنێ‌و دەیکاتە ئۆردوگایەکی فراوانی پەنابەرێتی. ئۆردوگایەك کە جموجوڵ‌و ژیانی کۆمەڵایەتی‌و ئابووری‌و فەرهەنگی‌ی تێدا نی‌یەو، ئۆردوگایەك کە بۆ مانەوەی خۆی موحتاجی کۆمەکی ماددی‌و شمەکی‌ی خارجە. ئەم ڕووداوە ڕووی داو ڕێك هەر ئەم هەلومەرجە هاتە پێشەوە. خەڵکی کوردستانی عێراق باجێکی گەورەیان دا لەبەرامبەر "ئەمنییەت"ی خۆیاندا. خەڵکی کوردستانی عێراق لەم بڕگەیەدا لەکردەوەدا هیچ تەبەعییەتێکی وڵاتی‌یان نی‌یە. کوردستانی عێراق بێ قانوون (هەر قانوونێك)و بێ‌دەوڵەتە (هەردەوڵەتێك). بێناوەڕۆکی‌ی شانۆگەریی پێکهێنانی پەرلەمان لەلایەن ئەحزابێکەوە کە لەلایەن غەربەوە بۆ پارێزگاری کردن لەم ئۆردوگایە دانرابوون زۆر زوو ئاشکرا بوو. پەرلەمان، بەبێ حەقی حوکمڕانی‌ی مانایەکی نی‌یە. هەروەك چۆن کە بەرنامەڕێژی‌ی ئابووری، بەرهەمهێنان، ڕێکخستنی خزمەتگوزاری‌یە کۆمەڵایەتی‌یەکان، صحە، فێرکردن‌و بارهێنان، نەزم‌و ئاسایش‌و بەرقەرارکردنی قانوون بەبێ یەکلاکردنەوەی مەسەلەی دەوڵەت‌و حوکمڕانی مانایەکی نی‌یە. تائەوکاتەی کە چارەنووسی کوردستان لەڕووی ناسنامەی وڵاتی‌ی‌و مەسەلەی حوکمڕانی‌یەوە موشەخەس نەبووەتەوە، تائەوکاتەی کە کوردستان نەك کۆمەڵگایەکی مەدەنی، بەڵکو هۆڵێکی چاوەڕوانی‌ی چەند ملیۆنی‌ی بێت، نەتەنها ناکرێ قسەیەك لە باشبوونی ژیانی خەڵکی، بەڵکو ناکرێ تەنانەت

قسه له گێڕانەوەی لانی کەمی ستانداردە نۆرماڵە کۆمەڵایەتی‌یەکانیش بکرێت. لەم نێوەدا ڕەوتی پاشەوپاش گەڕانەوەی فەرهەنگی‌ی شتێکی حەتمی‌یە. خەڵکی کوردستان نەتەنها مافێکیان بۆ دیاریکردنی چارەنووسی خۆیان بەدەست نەهێناوە، بەڵکو تەنانەت ئیمکانی ماددی کاریگەری دانان لەسەر هەلومەرجی دابین‌کردنی گوزەرانی خۆشیان لەدەست داوە. ئاکامی حەتمی‌ی درێژەکێشانی ئەم وەزعە مەینەتبارە داڕوخانی لەجاران زیاتری کۆمەڵگایە لە هەموو بوارەکانی ئابووری‌و ڕیفاهی‌و فەرهەنگی‌دا. چارەنووسی حقوقی‌ی کوردستانی عێراق دەبێ ڕۆشن بکریتەوە.

ئەوە کارێکی سادەیە کە ئۆباڵی ئەم دژواری‌یانە بخەیتە ئەستۆی هەردوو حزبە ناسیۆنالیستە کوردەکە. هەڵبەتە ئەمانە ڕاستەوخۆ باعیس‌و مایەی گەلێك لە دەردەسەری‌یەکانی خەڵکن. بەڵام ئەگەر تەنانەت نوێنەرانی ڕاستەقینەو ڕاستەوخۆی خەڵکیش لەسەر کاربووایەن، بەبێ یەکلاکردنەوەی چارەنووسی مەسەلەی جێ‌وشوێنی حقوقی‌و وڵاتی‌ی کوردستانی عێراق ئیمکانی مانۆڕێکی زۆریان لە قەڵەمڕەوەکانی ئابووری، بەرهەم هێنان، ڕیفاهی کۆمەڵایەتی، بەرقەرار کردنی قانوون، دابین کردنی ئەمنییەتی هاووڵاتیان‌و...تاد نەدەبوو.

ئەم هەلومەرجە هەروا نامێنێتەوە

ئەم هەلومەرجە هەروا نامێنێتەوە. ئەمە هەمووان دەیزانن. کوردستانی عێراق دەبێ بگەڕێتەوە بۆ قەوارەی کۆمەڵگایەکی مەدەنی‌ی خاوەن هەڵسووکەوتی ئابووری‌و سیاسی‌و ڕووبینایەکی حقوقی‌ی پێناسەکراو: یان وەکو بەشێك لە وڵاتی عێراق، یان وەکو وڵاتێکی سەربەخۆ. ئەمە دووڕێیانێکی واقعی‌یەو وەڵامێکی دەستبەجێ‌و واقعی لە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری‌ی عێراق‌و هەموو خەڵکی دەخوازێت. هەردوو حزبی میللی–عەشیرەتی‌ی کورد خەریکن خەڵکی بەچاوی بەستراوو دەستی بەستراوەوە بەرەو "ڕێگا چارە"ی یەکەم لێ‌ئەخوڕن. ئەوە لای هەمووان بەڵگەنەویستە کە درەنگ یان زوو بەچارەسەر بوونی مەسەلەی ئابلۆقەی عێراق، ڕژێمی بەعس سەرلەنوێ هێرش دەکاتەوە سەر کوردستان. هیچ کەسێك حاشا لەوە ناکات کە حزبە میللی‌یەکان توانا وەیان تەنانەت مەیلی بەرگرتن بەم ئاسۆیەیان نی‌یە. نەخشەی ئەوان بۆ خەڵکی کوردستان ئەمەیە: درێژەپێدانی دەورەی ئینتقالی‌ی هەتا ئیمکانی هەبێت، پاشانیش، هەرکاتێك کە خۆیان پێ‌یان باش بێت، ڕێگەدان بە گەڕانەوەی حوکمڕانی‌ی ڕژێمی عێراق بۆ سەر کوردستان. بەڵام بەلەبەرچاوگرتنی تێکڕای هەلومەرجەکە، ڕێگاچارەی مەبدەئی‌ی هەوڵدانە بۆ وەدیهێنانی حاڵەتی دووەم، واتە جیابوونەوە لە عێراق‌و پێکهێنانی وڵاتێکی سەربەخۆ لە کوردستاندا.

هیچ یەکێك لەم دوو حاڵەتە بێ‌دەردی سەری‌و بێ‌چەرمەسەری نین. لەبارەی ئاکامەکانی حاڵەتی یەکەمەوە هیچ کەسێك لە کوردستانی عێراقدا ناڕۆشنی‌یەکی نی‌یە. بەڕاستی جێگای سەرسوڕمانە کە خەڵکی کوردستان، لەحاڵەتێکدا کە بەواقعی سەرپشك بکرێن، گەڕانەوە بۆ ژێر سایەی حکومەتی بەعسی عێراقیان پێ باشتر بێت لە پێکهێنانی وڵاتێکی سەبەرخۆ. ئەگەر خەڵکی چالاکانەو وەکو ئەلتەرنەتیڤێك بیر لە جیابوونەوەو سەربەخۆیی ناکەنەوە، لەبەرئەوەیە کە بە نامومکین یان بەمایەی گیروگرفتی دادەنێن. بۆ ژمارەیەك لەخودی کۆمۆنیستەکانیش هەندێ ناڕۆشنی‌ی تیۆری‌ی دیاریکراو لەمەڕ مەسەلەی جیابوونەوە لەئارادایە. دەبێ بەکورتی ئاماژە بۆ هەندێك لەم بۆچوونانە بکەین.

"ئەمریکاو غەرب نایانەوێ، تورکیاو ئێرانو عێراق نایەڵن"

ئەمانە پاساوە کلاسیکی‌یەکانی "ڕابەرانی میللی" کوردستانی عێراق بووە بۆ خۆلادان لە شیعاری سەربەخۆیی. ئەگەر ڕابەرانی میللی ناچار بن لەپێناوی قازانجو بەرژەوەندی‌یەکانیاندا خۆیان لەچوارچێوەی ئەو سیناریۆیانەدا قەتیس بکەن کە دڵخوازی دەوڵەتو هێزەکانە، ئەوا خەڵکی کوردستان هیچ مەجبوری ئەم کارە نی‌یە. نموونە مێژوویی‌یەکانی ئەو خەڵکانەی کە توانیویانە ئیرادەی خۆیان بەسەر دەسەڵاتە سەرکوتگەرەکاندا بسەپێنن کەم نین. بەبڕوای من لەبارەی توانای واقعی‌ی دەخاڵەتی ئێرانو تورکیا، بەتایبەت لە هەلومەرجی نێونەتەوەیی ئەمڕۆدا، موبالەغە ئەکرێت. حەتمەن هەوڵو تەقەلای سیاسی‌و سەربازی‌ی جۆراوجۆر لەلایەن ئەم دەوڵەتانەوە ئەدرێت، کە هەر ئێستاش هەیە، بەڵام هەر لەسەرەتاوە ئەوە ئاشکرا نی‌یە کە خەڵکی کوردستان لەژێر سایەی ڕابەرایەتی‌یەکی مەبدەئی‌دا توانای جڵەوکردن یان پووچەڵکردنەوەی ئەم جموجۆڵانەی نەبێت. لەئاستێکی موشەخەستردا، هیچ کاتێك وەکو ئەمڕۆ هاوکێشە نێونەتەوەیی‌یەکانو تەقسیماتە جیهانی‌یەکان بەم فراوانی‌یە نەچوونەتە ژێر پرسیارەوەو ئیعادە نەزەریان تیا نەکراوە. ئەگەر لەبنەڕەتەوە بشێ بڕگەیەك هەبێت کە تیایدا دەرفەتێك بڕەخسێت بۆ داسەپاندنی ئیرادەی خەڵکی کوردستان بەسەر ڕۆژئاواو دەوڵەتانی ناوچەکەدا، ئەوا ئەو بڕگەیە ئەمڕۆیە. ئەمڕۆ لە هەموو کاتێك زیاتر دەرفەتی بەڕەسمی ناسینی کوردستان لەلایەن دەوڵەتانی جیاجیاوە، بەرقەرار کردنی پەیوەندی بازرگانی‌و ئابووری‌و دبلۆماسی لەگەڵ بەشێك لە جیهاندا، تەنانەت بەپێچەوانەی مەیلی ڕۆژئاواشەوە، هەیە. ئێرانیش لەسەروبەندی ئاڵوگۆڕێکی گەورەدایە کە جمهوری ئیسلامی لەپێ ئەخاتو بێ‌توانای ئەکات. دەستی تورکیا بۆ کاری سەربازی‌ی زۆر ئاوەڵا نی‌یەو دەوڵەتی عێراقیش لەئاستی نێونەتەوەییدا هەروا تەریك ماوەتەوە. درێژەکێشانی ئەم وەزعەی ئێستاو پاشانیش وێڵکردنی خەڵکی ناڕێکخراوو هەژارو جەنگ زەدەی کوردستان لەبەردەم سوپای عێراقدا،

واته ئەم سیناریۆیەی ئێستا، ئاسۆیەکی زۆر تراژیدییانەتر نیشان دەدات وەك لە دەوڵەتێك کە لە کوردستانی عێراقدا سەربەخۆیی ڕاگەیاندووەو بە دەنگی خەڵك پشت ئەستوورەو دەستبەکاری بنیاتنانەوەی ئابووریو کۆمەڵگایەو لە ئاستی نێونەتەوەییشدا بەشوێن بەدەستهێنانی ئیعتراف و ڕاکێشانی ئیعتباراتی ئابووریو ئاڵوگۆڕی بازرگانیو بەدەستهێنانی زەمانەتی نێونەتەیییەوەیە لەدژی هێرشی وڵاتە دراوسێکان.

"ئایا کوردستانی سەربەخۆ ناکەوێتە دەستی حزبە ناسیۆنالیستەکان؟"

ئەمە نیگەرانییەکی واقعیی چەپە. ئایا سەبەخۆیی کوردستان لە هەلومەرجی ئێستادا بەمانای قبووڵ کردنی حوکمڕانیی تاڵەبانییەکانو بارزانییەکان نییە؟ بەبڕوای من بەپێچەوانەوەیە. کەشو هەوای ئەمڕۆ، کەشو هەوای ژیانو نەشونمای ئەوانە. ڕەوتە میللی– عەشیرەتییەکانی کوردو سەرکوتی ڕژێمی بەعس دوو دیوی یەك پارەن. مادام کە مەسەلەی میللی وجودی هەیەو مادام ڕژێمێکی سەرکوتگەر خەڵکی کوردستان بەهۆی ئینتمای میللییانەوە دەکوتێتەوە، ئەم ڕەوتانە هەروا بەپاڵەوانی سەر ساحەی کوردستان دەمێننەوە. ئەمانە زۆر لە کۆمەڵگای کوردستانو، ترکیبی چینایەتیو، پەیوەندی ئابووریو ئاستی فەرهەنگییەکەی لەدواترن. کوردستانی عێراق کۆمەڵگایەکی لەوە شاریتر، سەنعەتیتر، وە لەڕووی فەرهەنگییەوە لەوە پێشکەتووترە کە ئەم هێزانە لە هەلومەرجێکی نۆرماڵدا جێگاو شوێنێکیان هەبێت لە ساحەی سیاسی ئەودا. تەنها وجودی کۆنەپەرستییەکی هارو "بێگانە" خەڵکی ناچار کردووە مەیدانداریی ئەمانە قبووڵ بکات. ئەمانە ئاکامی زاڵ بوونی خەباتی پێشمەرگانەن بەسەر ژیانو میتابۆلیزمی سیاسی لە کوردستانی عێراقدا. بەهەر ڕادەیەك کە ئەم شێوەیە مەوزوعییەتی خۆی لەدەست بداتو شارەکان ببنە مەڵبەندی سیاسی ئەسڵیی، ئەمانە تەریك دەکەونەوەو نامۆ ئەبن. هێزهاوسەنگی چینایەتی لەخودی کۆمەڵگای کوردستانی عێراقدا زۆر لەدژی ئەوانە. نەتەنها چینی کرێکارو کۆمۆنیزمی کرێکاری ئەلتەرنەتیڤێکی واقعیو بەهێزە لە کۆمەڵگادا، بەڵکو تەنانەت بەشێکی فراوان لە خودی چینی ناوەنجیی کوردستانو ڕۆشنبیرانو توێژە خوێندەوارو خاوەن بڕوانامەکانیش سەرەنجام خوازیاری چوارچێوەیەکی سیاسی مۆدێرنترو شاریترن بۆ بەیان کردنی ئارەزووەکانیان. ئەم حزبە کۆنانە لە کوردستانێکی سەربەخۆدا بەخێرایی دەکەونە پەراوێزەوە. بەپێچەوانەی ئەم بۆچوونەوە، زیانێکی گەورەی درێژەکێشانی هەلومەرجی ئێستا وەیان گەڕانەوە بۆ چوارچێوەی عێراق ئەوەیە کە دەسەڵاتی ئەم حزبە میللی– عەشیرەتییانە بەسەر ژیانی سیاسی خەڵکی کوردستانی عێراقەوە بەردەوامو سەقامگیر ئەکات.

ئایا خواستی سەربەخۆیی، خواستێكی ناسیۆنالیستی نییە؟

لەم حاڵەتە دیاری كراوەداو لەزمانی چینی كرێكارو كۆمۆنیزمەوە، وەڵام نەخێرە. ئێمە لەبەرخاتری سەبەخۆیی خوازیاری سەربەخۆیی نین. ئێمە یەكلاكردنەوەی دەستبەجێی چارەنووسی حقوقیی كوردستانی عێراقمان دەوێتو لەنێوان دوو ئەلتەرنەتیڤی مانەوە لەگەڵ عێراقو جیابوونەوە لەعێراق پێمان وایە ئەمەی دووەم لەبەرژەوەندیی خەبات بۆ بەختەوەریو خۆشگوزەرانیی خەڵكو ئازادیو سۆسیالیزمدایە. شیعاری ئێمە پێكهێنانی "دەوڵەتێكی كوردی" نییە. شیعاری ئێمە ئەوە نییە كە "كوردەكان" دەبێ دەوڵەتی "خۆیان" هەبێت. ئێمە خوازیاری پێكهێنانی دەوڵەتێكی سەربەخۆین لە كوردستانی عێراقدا. دەوڵەتێكی غەیرە قەومیی كە خەڵكی كوردستان بتوانن تیایدا دوور لە هەر ستەمێكی میللی بژین. ئێمە پێمان وایە لەبارەی چارەنووسی كوردستانەوە دەبێ دەنگی هەموو دانیشتووانەكەی سەربەخۆ لە ئینتمای قەومییان وەربگیرێت. ئێمە لە هەوڵدانماندا بۆ ڕاكێشانی خەڵكی بەلای ئەم شیعارەدا پەنا بۆ ناسنامەو خۆشباوەڕیو دەرمارگیریی قەومیو میللییان نابەین. ئێمە لای خەڵكی قسە لە ئازادی، یەكسانی، خۆشگوزەرانیو ئینسانیەت دەكەینو لەدەوری ئەم ئاڵایە كۆیان دەكەینەوە. بەڵام هەموو ئەم باسانە بەمانای ئەوەیە كە ئێمە بەهێنانە گۆڕی ئەم شیعارە ئەچینە ناو قەڵەمڕەوێكی حەساسەوەو دەبێ بەووردی ئاگاداری سنووربەندیی خۆمان بین لەگەڵ ناسیۆنالیزمی كورددا. بەهەرحاڵ شێوازی دروست ئەوەیە كە پێ بنێینە ئەم مەیدانەوە، مەیدانی ڕێنیشاندانی واقعی بۆ دەرباز بوون لە گرفتەكانی كۆمەڵگا، وە بەهۆشیارییەوە لەگەڵ مەترسییەكانیدا بەرەوڕوو بینەوە، نەك ئەوەی كە لەترسی تووش بوون، لێگەڕێین كۆمەڵگاو چارەنووسەكەی هەروا بە دەست هێزە دواكەوتووو بیروباوەڕە كۆنەپەرستەكانەوە بێت.

"یەكێتیی چینی كرێكاری عێراق چی بەسەردێ؟"

بەدەستەوە گرتنی ئەم سیاسەتە نابێتە مایەی هیچ جیابوونەوەو ئینشقاقێك لەهیچ ڕێكخراوو كەمپینێكی كرێكارییدا كە بەكردەوە لەسەرتاسەری عێراقدا هەیە. چونكە ئەمڕۆ ئەم یەكێتییە زیاتر لەوەی كە واقعییەتێكی هەنووكەیی بێت، ئامانجێكی سیاسی حزبی خۆمانە. بەبڕوای من سیاسەتێك كە مەوقعییەتی گشتیی بزووتنەوەی كرێكاری بەكردەوە باش بكات، خزمەتێكی زیاتریش بەم ئامانجە دەكات. بەبڕوای من ئەم سیاسەتە بەتەواوی

ئێمە بەهێزتر دەكات وە بێگومان تواناى ئێمە بۆ یەكگرتوو كردنى هەردوو بەشى كوردىو عەرەبىى عێراقیش زیاتر دەكات.

چوارچێوەى عملى

لەڕووى عملىیەوە بەدەستەوە گرتنى ئەم سیاسەتە بەماناى وەڕێخستنى بزووتنەوەیەكى سەربەخۆیىخوازانە نىیە. ئەم شیعارە دەبێ گۆشەیەك بێت لە ئەلتەرنەتیڤى عملىى حزبى كۆمۆنیستى كرێكارىو بزووتنەوەى شورایى لە كوردستانى عێراقدا كە لەوەلاّم بە هەلومەرجى سەرگەردانو نابەسامانى ئەمڕۆ ئەخرێتە ڕوو. چوارچێوەى عملىى تەرح كردنى ئەم شیعارە لەڕوانگەى ئێمەوە ئەوەیە، یەكەم، ڕیفراندۆمو گەڕانەوە بۆ ڕاى خودى خەڵكى. ئەم ڕیفراندۆمە دەبىو واباشترە كە بەڕەزامەندىى "دەزگا ڕەسمىیە نێونەتەوەیىیەكان" ئەنجام بدرێت بۆئەوەى تەنفیزكردنى ئەنجامەكەى زەمانەتێكى زۆرترى هەبێت. بەلاّم تەنانەت ئەگەر ئەمەش عملى نەبێتەوە، ئێمە دەبێ هەر خوازیارى بەرپاكردنى ڕیفراندۆمێكى ئازاد بین لەسەر دیاریكردنى چارەنووسى كوردستان. لەڕوانگەى ئێمەوە ڕاى خەڵكى هەرچىیەك بێت ئەوە لەبەرچاو ئەگیرێ. لە وەها ڕیفراندۆمێكدا ئێمە دەبێ پێكهێنانى وڵاتێكى سەربەخۆ پێشنیاز بكەین. دەبێ لێرەدا تەئكید لەسەر ئەوەش بكەین كە هەر بەندو بەستو پەیماننامەو ڕێككەوتننامەیەك لەلایەن هەر هێزێكەوە كە مۆرى ڕاى ئازادو ڕاستەوخۆى خەڵكى پێوە نەبێت لە ڕوانگەى ئێمەوە شەرعییەتى نىیە. دووەم، ئەم خواستە دەبێ وەكو ڕێگاچارەیەكى عملىو ئەلتەرنەتیڤێكى قابیلى تحملتر بۆ خەڵكى ڕوون بكرێتەوە. پرسیار ئەوەیە كە كوردستان بەرەوكوێ ئەڕوات. بەدرێژەكێشانى ئەم وەزعەى ئێستاو سیاسەتێك كە حزبە میللى– عەشیرەتىیەكانى كورد گرتوویانەتە بەر، تراژیدیایەكى ترى ئینسانى چاوەڕوانى خەڵك دەكات. ئێمە دەبێ مەشخەڵ بەدەستى دوورخستنەوەى خەڵكى بین لەم چارەنووسە. ئەم شیعارە بۆ گێڕانى ئەم ڕۆڵە كۆمەكمان پێدەكات. سێیەم، خواستى سەربەخۆیى مەسەلەیەكى تەمومژاویى لە زەینى زۆرێك لە خەڵكىدا ڕۆشن دەكاتەوە. هەر بۆیە بەدەرلەوەى كە عملىئەبێتەوە یان نا، خەڵكى كرێكارو زەحمەتكێش بە ئیمكانى دەخالەت لە چارەنووسى خۆیان گەشبین دەكاتو دەیانهێنێتە مەیدان. ئەم شیعارە بێئاسۆیى ڕەوتە ناسیۆنالیستىیەكانو ناشایستەیىیان لە ڕابەرایەتى كردنى كۆمەڵگاى كوردستانو نوێنەرایەتى كردنى خەڵكى كوردستان لەئاستى نێونەتەوەیىدا دەخاتە ڕوو. لە یەك قسەدا خواستى سەربەخۆیى چەقى قورسایىو قیبلەنۆماى هەڵسووڕانى ئێمە نىیە لە كوردستان، بەڵكو بەشێكى گرنگو زەروریى ڕێبازى تاكتیكىى ئێمەیە لە كوردستانى ئەمڕۆداو دەبێ هەر بەم جۆرەو لەم چوارچێوەیەشدا تەبلیغى بۆ بكرێ.

* * *

هەروەکو باسم کرد ئامانجی ئەم نووسینە خستنەڕووی علنی باسەکە بوو. هێشتا دەکرێ لایەنی جیاجیای ئەم باسە تەرح بکرێت، کە من بۆ چەق بەستن لەسەر باسە سەرەکی‌یەکەی لێرەدا نایانهێنمەوەو چاوپۆشی‌یان لێ‌ئەکەم. شایانی باسە کە ناوەڕۆکی ئەم نووسینەو هەندێ مەوزوعی تری لەم بارەیەوە، لە پلنیۆمی سێ‌یەمی کۆمیتەی ناوەندی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری‌ی ئێران، بەئامادەبوونی چەند کەسێك لە ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری‌ی عێراق هێنرایە گۆڕو دواتریش پوختەی ئەم باسانە خرایە بەردەستی ناوەندی‌و کادرەکانی حزبی عێراق. بەبڕوای من جێگای خۆیەتی کە هەموو خاڵەکانی پەیوەست بەم باسە بەووردی‌و بەدوورو درێژی لە بزووتنەوەی ئێمەدا لە عێراق بخرێتە بەرباس. دەرفەتێکی زۆرمان بۆ یەکلاکردنەوەی باسەکە بەدەستەوە نی‌یە، بەڵام لەبەر گرنگی‌و تازەیی مەوزوعەکە دەبێ دەرگا بەڕووی ووردکرنەوەی مەسەلەکان‌و بیستنی بۆچوونە جیاجیاکاندا کراوە بێت. من خۆم نەك وەکو ئەحکامێکی دۆگم‌و بێ‌مرونەت بەڵکو وەکو خستنەڕوویەکی سەرەتایی ڕێبازێکی تاکتیکی‌ی گرنگ لە عێراقدا دەڕوانمە ئەم تێزانە کە دەبێ لەدرێژەی قسەوباسەکاندا ووردو قووڵ بکرێتەوە.

سعید احمد

لەفارسی‌یەوە کردوویەتی بەکوردی